

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN YAZILI KAYNAKLARI TARAMA VE RAPOR YAZMA BİLGİ VE BECERİLERİ

Doç. Dr. Abdullah DEMİRTAŞ (*)

I. GİRİŞ

Bugün, okullar kendilerinden beklenenleri yerine getirmek için kaynak bulma, program geliştirme, verimsizliği azaltma, araç gereç temini, okul yapımı, eşit eğitim fırsatı sağlama, öğretmen eğitimi vb. öncelikli konularla uğraşırken, bir yandan da eğitimciler, çocuk ve gençlerin hızla gelişmekte olan çağın ekonomik, toplumsal, politik ve teknolojik şartlarına olumlu uyum sağlamada alınacak tedbirler, kısacası, geleceği yönlendirmede eğitime düşecek rolün ne olabileceğini daha şimdiden düşünmek zorundadırlar.

Özellikle toplam ve bireylerin yaşama standart ve beklentilerinin gittikçe yükselmesi, elektronik kitle iletişim araçlarındaki gelişmeler, uluslararası işbirliğinin artması, kentleşme ve yayın patlaması gibi etkenler, ülkeler ve kıtalar arasındaki bilgi akımını artırarak yeni bir çağı "Enformasyon" çağını başlatmış bulunmaktadır. Aybaş'ın (1987) belirttiği gibi "bugün enformasyon çağını yaşamakta olan toplumlar "mal üreten" toplumlar aşamasından çıkarak "bilgi üreten" toplumlar haline gelmişler, hâlâ, bilgi birikimleri ile sürekli ve düzenli olarak ürettikleri yeni bilgiler sayesinde sosyal, ekonomik ve teknolojik gelişmelerinin temelini oluşturmaktadırlar. Bilgi ve kaynaklarının üretilip yaygınlaştırılması, "know how" ve "teknoloji" transferi ile sorunların ancak bilimsel araştırma çabaları sayesinde çözülebileceği çağın simgesi olmuştur. Bilgi ve teknolojiye görülen bu hızlı katlanma, çoğalma, elbetteki, insan davranış ve niteliklerini geliştirme yöntemleri ile eğitim, kuram, ilke ve uygulamalarını ister istemez çok yakından etkilemekte, bu nedenle de mevcut eğitim-öğretim etkinliklerine daha kritik bir gözle bakılarak, bilinenlerin daha anlamlı hale getirilmesini zorunlu kılmaktadır.

Nitekim, öteden beri ısrarla üzerinde durulan modern öğretim ilkeleri arasındaki yaparak yaşayarak öğrenme, okuma, dinleme, sözlü ve yazılı becerileri kazanma, problem çözmede bilimsel yöntemler kullanma, ezberleme yerine araştırma ve incelemeler yoluyla kanıtlara dayalı olarak geçerli yorum ve genellemeler yapma, bilimsel zihniyet geliştirme vb. ilkeler daha çok önem kazanmakta; sosyal, ekonomik ve kültürel kalkınma ile demokrasinin gelişip yerleşmesinde bilgi ve enformasyona duyulan ihtiyaç daha açık olarak göze çarpmaktadır (Demirtaş, 1986, s. 28-39).

(*) H.Ü. Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi.

Belirtilen bu çerçeve içinde okulların bugünkü durumu ele alındığında program ve uygulamaların düzeltmeye muhtaç birçok aksaklıklarını bulup gidermek elbetteki daha çok önem kazanmaktadır.

Problem Durumu

Hızlı değişimler ve bundan doğan yeni uyum ihtiyaçları karşısında öğretmenler için en ciddi sorumluluğun çocuk ve gençlere ne öğrettiklerinden çok neyi, nasıl ve hangi kaynaklardan ne maksatla öğreneceklerini öğretme; kaynaklara aşinalık ve anlatım, bilgi ve becerilerine sahip olma, birden fazla kaynak ve amaçlar arasında tercih yapıp öğrenilecekleri öncelik sırasına koyarak planla çalışmayı öğrenmek olacaktır.

Bu nedenle önce öğrencilerin öğretimdeki başarılarının temelinde yatan temel ifade becerileri ile bunlara ilişkin okuma, ders çalışma, yazılı kaynakları tarama, ev ödevleri yapma, inceleme ve araştırma raporları yazma, kütüphane kaynaklarını kullanma, not tutma, plan yapma vb. konularda karşılaştıkları güçlükleri ortaya çıkarmakla işe başlayıp sonra da düzeltici tedbirler alma yoluna gitmek daha uygun görülmektedir.

İlkokul programının, daha ilkokul sıralarında bile, öğrencilerin "kitaplarda ve çevrede bilginin yerine tesbit etmek, bulunan bilgileri yaymak, ... kendi kendilerine çalışmayı öğrenmek" ve "gözlem, deney, inceleme, araştırma teknikleriyle toplanan bilgileri düzenleyip basit bir rapor haline getirmek, ... gerçek şartlar içinde okuma, tartışma ve dinleme, not alma, özelleme, kitaplarda çalışma, bilimsel standartlara uygun rapor yazma, çalışma planı yapma ve uygulama gibi birbirine dayalı beceriler kazandırmayı" (MEB İlkokul Programı, s. 22-26) öngördüğü halde, orta, hatta yükseköğretimde bile öğrencilerin henüz bu becerilere yeterince sahip olmadıkları öğretmenlerce gözlenmekte ve okullarda öğrencilerin öğrenme yollarını yeterince bilmedikleri ileri sürülmektedir (Göktürk, 1988, s. 6).

Aynı şekilde, yazılı anlatım eğitiminin gerçekleştirilmesi için öğrencilerin "gördüklerini, incelediklerini, yaşadıklarını, okuduklarını ve düşündüklerini yazı ile doğru ve amacına uygun olarak anlatıp rapor yazma ve mesajları doğru ileme ve yorumlama becerilerini" kazanmaları; okuma, dinleme, not alma ve yazılı kaynaklardan faydalanma bilgi ve alışkanlığını edinmeleri gerekir (MEGSB, 1985, s. 180-185). Böyle olmasına rağmen öğrencilere "yazılı anlatım becerisinin yeterli düzeyde kazandırılmamış olması, ... her düzeydeki okullarımızda önemli bir sorun" teşkil etmektedir (Kavcar, 1983, s. 113). Öğretmenler ise, "öğrencilerin verimli ders çalışma becerisi ve alışkanlıklarını kendiliklerinden kazanamayacaklarını" henüz yeni anlamaya başlamışlardır (Adıgüzel, 1979, s. 291).

Okulda öğrencilerin başarısızlığını azaltıp böylelikle de okul programlarının verimlilik ve etkinliğini artırmak için izlenecek ilk yol veya önşart davranışların kazandırılması ve istendik davranışların neler olacağının önceden saptanması ile öğrenim durumlarının uygun davranışları meydana getirip getirmediğinin araştırılması gerekmektedir (Ertürk, 1986, s. 61-62). Bu açıdan bakılıncı öğrencilerin

bilgi kaynaklarını tarama ve elde ettikleri bilgileri rapor halinde yazabilme düzeylerinin tesbit edilerek bulguların her düzeydeki öğretim çabalarında gözönüne alınmasının zorunlu olduğu iyice anlaşılmış bulunmaktadır.

Bu maksatla, önce, gerek ele alınan problemin ne olduğunun ortaya çıkarılmasında, gerekse, problem düzeyini tesbitte temel teşkil edecek ölçütler takımının belirlenip bu konuda uygun çözüm önerilerinde bulunmak için işe öğrencilerin kaynak tarama ve rapor yazma konusunda ortaya konan çeşitli görüş ve araştırmaların neler olduklarını gözden geçirmekle başlamak gerekmektedir.

İlgili Kaynaklar

Eğitimi yazar ve araştırmacıların bir çoğu herşeyden önce okullarda öğrencilerin okuma, yazma, not tutma, dinleme, çalışma programı yapma, kütüphane kaynaklarını iyi kullanma, inceleme ve araştırma sonuçlarını içerik ve biçim yönünden yazılı rapor haline getirme vb. temel becerileri çok iyi kazanmış olmalarının öneminden, bu yüzden de okullarda bilgi ve becerileri öğrenmelerinin gerekli olduğunu vurgulamaktadırlar.

Coon (1980, s.1-5) ve Alıcıgüzel (1979, s. 292-295) yukarıda belirtilen konularda öğrencilerin bilgi ve beceriler edinmelerinin onların okul başarılarının ön şartı olduklarını ileri sürerek herşeyden önce bu becerileri kazanmaları için neyi nasıl çalışmaları, nelere önem verip ne yapmaları gerektiğini açıklamakta ve bu konularda yardımcı olacak rehber el kitaplarına ihtiyaç olduğuna işaret etmekte, okulda öğrencilerin verimli çalışma yolları ve temel ilkeleri ile okuma, not tutma ve yazılı anlatım tekniklerinin öğrenilmesinde öğretmene düşen görevleri belirtmektedirler.

Peser (1979, s. 11) ve Tezcan (1984, s. 388)'a göre okulda öğrencilerin başarısızlıklarını önlemek için ders yükünü çoğaltarak "kafalarını doldurmak" yerine onları yönlendirip bilgilerin "nerede" olduklarını ve bu bilgi kaynaklarından "nasıl" faydalanabileceklerini öğretmeli, kendi kendilerine etkili ve planlı çalışma alışkanlıkları kazanmalarına yardım etmelidir. Lise ve üniversite öğrencilerine hazmedemeyecekleri çok bilgi verme yerine, derslerde "vaktini iyi kullanma", "verimli ve metodlu çalışma", "bilgi ve materyali organize edebilme" ve "dikkatini dağıtmadan teksif edebilme" gibi yol ve teknikler öğretilmeli, hatta bu konularda kurslar bile açılmalıdır. Araştırmacının iki yıldan beri üniversitede Eğitim Bilimleri Bölümü birinci sınıf öğrencilerine okuttuğu "Kaynak Tarama ve Rapor Yazma" derslerindeki gözlem ve tecrübeleri de yazarların ileri sürdükleri görüşleri destekler mahiyettedir.

Okullarda öğrenci başarısını artıran faktörler arasında öğrencilerin ders çalışma yöntemleri veya alışkanlığının, özellikle, planlı çalışmanın etkili olduğu (Kulaksızoğlu, 1987, s. 23); fakat genelde öğrencilerin, akıllıca ders çalışmanın "püf" noktalarını bilmediklerinden derslere ilgi duyup ders çalışma süresini ve aralıklı çalışmayı beceremedikleri (Algan, 1987, s. 3) belirtilmektedir. Bu yüzden de, MEGSB için hazırlanan bir raporda "üniversiteye giriş sınavının, aslında bir "ölüm-kalım" savaşı olmayıp; başarıya götürecektir "On Altın Öğüt" arasında adaylar

için "kaynaklardan iyi yararlanın, öğrenmek için okuyun, düzenli ve planlı çalışın, kişisel sorunlardan sıyrılın, not tutmasını öğrenin, dinlemeye de zaman ayırın" öğütleri bulunmaktadır (Güneş, 7 Şubat 1988, s. 2).

Kaynak tarama, ev ödevi, inceleme ve rapor yazma konularına ilişkin eğitimci ve uzmanların (Binbaşıoğlu, 1982; Garret, 1963, Keleş, 1976; Karasar, 1984; Kaptan, 1986; Baymur, 1969; Pauk, 1962; Coon, 1982; Okan, 1983; Fidan, 1986 ve diğerleri) önemli görüşlerini kısaca özetlemek mümkündür. Bunlara göre öğrenciler herşeyden önce ders dışındaki zamanlarını iyi kullanmak için bir çalışma planı yapabilmeli ve disiplinli bir şekilde bu plana uyabilmelidirler. Bir konu çalışılırken bütün-parça-bütün ilkesine göre hızlı okuma, gözden geçirme, bütünü kavrama ve özetleme becerileri kazanılmış olmalıdır. Aynı şekilde öğrenciler verilen ödevleri yapma ve yeni konuları öğrenmede kütüphane kaynaklarını kullanma, not alma ve nihayet rapor haline getirebilme; kaynakça tertipleme, alıntı ve dipnot yazabilme; kaynaklardan edindiği bilgileri sınıfta kullanabilme, soyut kavramlar arasında ilişki kurabilme ve gerçekle kanyı birbirinden ayırabilme yeterliklerine sahip olmalıdırlar.

Aslında, kaynak tarama ve rapor yazma konusu geniş anlamıyla ele alındığında Özçelik'in (1987, s. 19-38) belirttiği gibi öğrenciler hemen bütün bilişsel, devimsel ve duyuşsal eğitim hedeflerine "birbirine hazırlayıcı ve kolaylaştırıcı" ön koşul öğrenme aşamaları içinde ulaşabilirler. Bir kaynağın taranıp özetlenmesi ve sonuçların raporlaştırılmasında zannedildiğinden daha zor zihni faaliyet ve becerilere ihtiyaç vardır. Bu yönü ile okuma, not tutma ve düzenli bir yazılı anlatım becerisi eğitimde başarının belkemiğini teşkil eder. Nitekim, Bloom ve arkadaşları (1979, s. 48) yeterli düzeyde bilişsel ve duyuşsal giriş davranışları ve öğrencilerin okuma, okuduğunu anlama ve derslerdeki başarıları arasında olumlu bir ilişki ($r: 0.54, -0.70$) olduğunu ortaya koymuştur. Okunanı anlama ile yazılı anlatım becerisi arasındaki ilişkinin başarı düzeyi (Çilenti, 1985, s. 77) ve (Demirtaş, 1985, s. 143) okuyucu ile yazar arasındaki iletişimin gücüne, iletişim araç ve yöntemlerinin kullanılma tarzına, okuyucu, yazar ve kaynak arasında mesajların doğru olarak anlaşılıp yorumlanabilmesine bağlıdır.

Mamafih, eğitimcilerin birçoğu haklı olarak, öğrenci başarısızlığında bir faktör yerine birden fazla faktörün rol oynadığını ileri sürmektedirler. Örneğin, (Turgut, 1986, s. 37) başarısızlık nedenlerini öğrencilerin alışkanlık ve tutumlarına, çevreden, öğretmen, aile, okul programları vb. nedenlerden kaynaklandığını belirttiği gibi Kısakürek (1985)'te, bir öğrenme ortamı olarak sınıf atmosferi ile öğrenci ve öğretmen ilişkilerinin öğrenci başarısında önemli rol oynadığını ortaya koymaktadır. Küçükahmet (1987, s. 41-42) üniversite öğrencilerinin "çalışma alışkanlıkları ve tutumları" üzerinde yaptığı bir araştırmada öğrencilerin çalışma oryantasyonlarının genellikle düşük, alışkanlık ve tutumlarının yetersiz ve etkili çalışma yöntemleri konusunda habersiz olduklarını ortaya koymuştur. Özellikle, sağlıklı karar verme sürecinde en önemli etkenin kanıt toplama, yeterli ve uygun kanıtların ışığında karar verme olduğu (Aydın, 1986, s. 157) ileri sürülmüştür.

Paykoç (1986, s. 68) 1981-85 yılları arasında ÖSYS sınavları ile ortaöğretimden üniversiteye geçiş sağlayan sosyal bilim programları öğrencilerinin okuma, bilgi toplama, düzeltme, referans kullanma ve bilgi tarama vb. gibi bilgi toplamaya ilişkin becerileri ile sınıflama, yorumlama, analiz yapma, özetleme ve bütünleştirme gibi bilgiyi düzenleme becerilerini incelendiğinde halen verilen ÖSYS sınavlarının bu bilgi ve becerileri ölçmeye yönelik olmadığı sonucuna varmıştır. Lawton (Unesco, 1986, s. 206) ise bütün disiplinlerde geçerli temel becerilerin öğrenilmesine önem verilmesini istemekte, sürekli ve dayanıklı bilgi ve becerileri hayat boyunca her kapıyı açacak bir anahtar ve problem çözücü bir davranış takımı olarak görmektedir.

İleriye sürülen bütün bu kuram ve görüşlerin uygulamadaki işlevlerini test etmek ve böylelikle daha sağlam genellemelere gitmek için elbetteki en iyi yolun, Varış'ın (1988, s. 235-236) belirttiği gibi, ele alınan problemleri "araştırmaların getireceği bulgulara göre çözümlenmek tek çıkar yol görünmektedir."

Problem

Yukarıda belirtilen görüş ve araştırmaların çoğu her düzeydeki öğretimde kaynak tarama ve rapor yazmaya ilişkin temel beceriler olmakla beraber, özellikle yüksek öğrenim gören öğrencilerin bu konudaki bilgi ve beceri düzeylerini belirlemek için ele alınan araştırmaya "Üniversite öğrencilerinin yazılı kaynakları tarama ve rapor yazma bilgi ve beceri düzeyleri nedir." problem cümlesi ile başlamak uygun görülmüştür.

İncelenen temel soruya cevap verebilmek için önce kaynak tarama ve sonra da tarama sonuçlarını raporlaştırma konularındaki önemli alt problemler tesbit edilerek öğrencilerin bu konulara ilişkin bilgi ve beceri düzeyleri ile görülen yetersizliklerin belirtilmesine çalışılmıştır.

Alt Problemler

Bu maksatla araştırma alanına giren üniversite öğrencilerinin özellikle,

1. Üniversiteye gelmeden önce lisedeki kaynak tarama ve rapor yazma bilgi ve becerilerine ilişkin olarak:

- a) Sayı ve cinsiyetlerine göre sınıflara dağılımı,
- b) Mezun oldukları lise türü,
- c) Bazı önemli çalışma alışkanlıklarının neler olduğu;

2. Üniversite öğrenimleri sırasında kazandıkları:

- a) Okuma becerileri,
- b) Kütüphane kaynaklarından faydalanma,
- c) Not alma ve tutma bilgi ve beceri düzeyleri;

3. Rapor yazmaya ilişkin bilgi ve becerilerinden:

- a) İçeriğin yazılı anlatımı,
- b) Raporun yazılış biçimi,
- c) Başlıca yazılı anlatım yeterlikleri ile bunların düzeyleri,

4. Bu nitelikler yönünden çeşitli bilgi ve becerilerle sınıflar arasında anlamlı bir fark veya ilişki olup olmadığı,

5. Önemli kaynak tarama bilgi ve becerileriyle rapor yazma bilgi ve becerileri arasında ilişki olup olmadığı ve nihayet,

6. Kaynak tarama ve rapor yazmaya ilişkin başlıca bilgi ve beceri yetersizliklerin neler olduğu açıklanmıştır.

Araştırmanın Önemi ve Amacı

Hangi öğretim çağında olursa olsunlar öğrencilerin verimli çalışma bilgi ve becerilerine sahip olma düzeyleri onların akademik başarılarını etkileyen en önemli bir etken olduğu ötedenberi bilinmektedir. Özellikle üniversite öğrencilerinin çeşitli derslerdeki başarısı, ders kitaplarını veya kütüphanedeki kitap, dergi, sözlük ve ansiklopedi gibi yazılı kaynakları süratli okuma ve anlama, not alma, özet çıkarma, plan yapma ve haftalık zamanlarını iyi kullanma, iyi dinleme, tartışmalara katılma, öğretmenlerin verdiği yazılı ödevleri araştırarak rapor yazma vb. konulardaki bilgi ve becerileri kazanıp kazanmadıklarına bağlıdır. Üstelik öğrencilerin ele alınan konuda çeşitli kaynaklardan doğru ve yeterli bilgiler toplayarak genişlemesine ve derinlemesine bilgi sahibi olmak için öğrencilerin kendi kendilerine aktif olarak öğrenmeye kaulmaları gerekir.

Çağdaş öğrenme ve öğretim kuram ve ilkeleri öğrencilerin herşeyden önce "anahtar" mahiyetindeki bütün öğrenmelerde temel olabilecek bilgi ve becerileri kazanmalarını zorunlu kılmakta olduğundan bu araştırmanın önemi, özellikle üniversite düzeyinde öğrencilerin yeterli öğrenme bilgi ve becerilerine sahip olup olmadıklarını, varsa, bu eksikliklerin giderilmesi için alınacak tedbirleri belirlemeye yönelik olmasından kaynaklanmaktadır.

Bu nedenle, ele alınan araştırma, üniversite öğrencilerinin (1) üniversiteye gelmeden önce, varsa, lisedeki kütüphaneden faydalanma, ödev/araştırma yapma, not tutma vb. bilgi ve becerilere sahip olup olmadığını ortaya çıkarmayı; (2) akademik çalışmalarında bu bilgi ve becerilere sahiplik derecesini tesbit etmeyi; (3) birinci sınıftan son sınıfa kadar olan öğrenim yaşantılarında, yani, sınıflar ilerledikçe sınıflar arasında bu bilgi ve becerileri edinmede fark olup olmadığını belirtmeyi; (4) kaynak tarama bilgi ve becerileriyle rapor yazma bilgi ve becerileri arasında bir ilişki olup olmadığını açıklamayı; (5) kaynak tarama ve rapor yazma bilgi ve becerilerinde en önemli yetersizlikleri belirleyerek bu hususta alınacak tedbirlere ışık tutmayı ve (6) öğretim üyeleri ve kütüphanecilerin genellikle bu konudaki önemli görüşlerini öğrenmeyi amaçlamaktadır.

Başlıca Sayılılar ve Sınırlılıklar

Mamafih, araştırmanın yukarıda belirtilen amaçlarına ulaşmasında etkileyici rol oynayan sınırlayıcı bazı temel sayılılar arasında özellikle (1) öğrencilerin kaynak tarama ve rapor yazma bilgi ve becerilerini doğru ve yansız olarak belirtmiş oldukları; (2) gerek kaynak tarama gerekse rapor yazma bilgi ve becerilerinin ilgili birçok alt bilgi ve becerilerden teşekkül eden bir davranışlar topluluğu olduğu; (3)

yazılı kaynakları tarama ve rapor yazma bilgi ve becerilerinin okullardaki her tür öğrenmenin ön şartları ve lüzumlu ön giriş davranışları olarak kabul edildiği; (4) bilgi ve becerilerin varlığını gösterme ile onlara sahip olmanın aynı şey olduğu ve (5) kaynak tarama ve rapor yazma becerilerine sahip olmanın genellikle öğrencilerin araştırma eğitimindeki düzeylerini yansıtmakta olduğu sayıtları kabul edilmektedir.

Bu araştırmanın sınırlılığına gelince, bunlardan en önemlilerinin (1) araştırma deneklerinin sadece Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri 1., 2., 3. ve 4. sınıflarında okuyan öğrencilerin kaynak tarama ve rapor yazma konusundaki görüşleri ile sınırlı oluşu; (2) taranması beklenen yazılı kaynakların daha çok dersle ilgili konularda kütüphanelerde taranabileceği ve rapor yazma kavramının da, dönem inceleme ödevleri ve araştırma raporlarını kapsadığı; (3) öğrencilerin buldukları anabilim dalları ile cinsiyetlerinin araştırma sonuçlarını etkilemeyeceği ve (4) gerek kaynak tarama ve gerekse rapor yazma bilgi ve becerilerinin öğrencilerin daha önceden kazanılmış çalışma tutum ve alışkanlıkları ile diğer ifade derslerinde kazanmış oldukları bilgi ve becerilerle sınırlı olacağı sayıtlarıdır.

Önemli Bazı Kelimelerin Tanımları

Ele alınan araştırma konusunun kuramsal ve pratik yönleriyle iyici anlaşılıp sonuçların açıklığa çıkarılması için araştırmada sık sık kullanılan bazı önemli kelimelerin kavramsal tanımlarının incelenmesine ihtiyaç duyulmuştur. Bu kavramlar ve tanımların başlıcaları şunlardır:

Kaynak: "Bir eserin (veya yazılı bir araştırma ödevinin/raporunun) hazırlanmasında faydalanılan ana kitaplar, belgeler, dergiler ve kişilerdir" (Alaylıoğlu, 1974, s. 162). Buradaki anlamıyla öğrencilerin ilgi duydukları çeşitli konuları derinliğine incelemeye kullandıkları çoğunlukla kütüphanede bulabilecekleri hertürlü yazılı kaynaklardır. Bu kaynakların gittikçe çoğaldığı gözönüne alınırsa öğrencilerin bunlardan kendi ihtiyaçlarına en uygun olanları bulup okumaları ve gerekli notları düzgün ve doğru olarak alabilmelerini gerektirir.

Kütüphane; ise, çoğunlukla yazılı kaynakların bulunduğu başta üniversite veya bölüm kütüphaneleri ve her türlü halk ve okul kütüphaneleri ile özel kütüphanelerdir. Öğrencilerin bu kütüphanelerden gereğince faydalanmaları beklenmektedir.

Kaynak Tarama: "Varolan kayıt ve belgeleri inceleyerek veri toplama çabaları (karasar, 1984, s. 193), bir başka deyişle, "kişisel kanı, düşünce veya genellemeler yerine daha çok ya da tümüyle yazılı belgelere dayalı olarak yapılan inceleme" (TDK, 1981, s. 91)'dir. Okuma ve okunan belgelerden not almayı gerektiren bir beceridir.

Okuma: "Bir yazıyı oluşturan simgesel imleri seslendirmek ya da o imlerin belirttiği düşünceleri anlamak eylemi" (TKD, 1981, s. 111) olarak tanımlanmaktadır. Öte taraftan, "okuma, gözlerin ve ses organlarının çeşitli hareketlerinden ve zihnin anlamı kavrama çabasından meydana gelen karmaşık bir etkinliktir" (MEB, 1968, s. 117). Okunana anlama ve okuma hızından gerekli beceriler kazanılmadıkça okuldaki öğrenmeler yeterli olamaz.

Not Tutma: "Öğretmenin anlattıklarını, derslikte yapılan araştırma ve konuşmaları olduğu gibi ya da kısaltarak yazma" işi (TDK, 1981, s. 107) olup not almaktan farklıdır. Okunandan not alma, alınan notlardan faydalanarak rapor yazma ve ödev yapma önemli bir beceridir.

Rapor Yazma: "Öğrencilerin dersleriyle ilgili olarak belli bir konu üzerinde hazırladıkları bir ödev" veya "herhangi bir konu üzerinde yapılan bir inceleme veya araştırma sonuçlarının yazılı olarak hazırlanıp ilgili kişi ve kurumlara verme" (Alaylıoğlu, 1974, s. 264) işidir. Araştırma raporu ise "araştırma sonuçlarının belli kurallara göre yazılı dökümüdür" (Karasar, 1984, s. 14). Öğrencilerin rapor yazma kurallarını bilme ve becerileri özellikle üniversite düzeyindeki başarılarında önemli rol oynamaktadır.

Temel Bilgi ve Beceriler: Bilgiler daha çok tanıma ve hatırlamaya dayalı bir düşünsel davranış şekli olduğu halde beceriler çoğu zaman zihnin müdahalesi olmadan" davranışların doğru, birbiriyle koordineli, hızlı ve otomatik olarak yapılma şekli" (Fidan, 1986, s. 198)'dir. İlk ve ön öğrenmelerin bilgi ve becerileri daha sonraki zor öğrenme durumlarının temeli olduğundan kaynak tarama ve rapor yazma bütün öğrenim düzeylerinde çok önemli görülen temel bilgi ve becerilerdir.

Aşağıdaki bölümde bu araştırmanın yöntemi, nasıl yapıldığı üzerinde durulacaktır.

II. YÖNTEM

Bu bölümde, örnekleme meydana getiren denekler, bilgi toplama aracı olarak kullanılan anketin hazırlanması ve uygulanması ile elde edilen verilerin düzenlenmesi, analizi ve sonuçların ortaya çıkarılmasında izlenen yollar hakkında kısa bilgiler verilmiştir.

Üniversite öğrencilerinin, özellikle eğitim öğrencilerinin yazılı kaynakları tarama ve rapor yazma konusundaki bilgi ve beceri düzeylerinin belirlenmesini amaçlayan bu araştırma betimlemeye yönelik tarama türü bir araştırmadır.

Evren ve Örneklem

Araştırma, genelde, üniversite öğrencilerin kaynak tarama ve rapor yazma bilgi ve becerilerini kapsamına almış olmakla birlikte, fiziki güçlükler ve daha çok açıklayıcı (explanatory) mahiyette örnek bir durumun incelenmesinden dolayı oldukça dar tutulmuştur. Bu nedenle, araştırmanın örnekleme 1987-88 öğretim yılı Bahar Döneminde Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümüne bağlı Eğitimde Psikolojik Hizmetler, Eğitim Programları ve Öğretim, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme anabilim dallarında öğrenim gören 1., 2., 3. ve 4. sınıf öğrencileri teşkil etmiştir.

Eğitim Bilimleri Bölümü öğrencilerinin öğretim programlarında kaynak tarama, araştırma, dönem boyunca belli konularda ödev ve inceleme yapma önemli bir yer tutmakta, hattâ, bütün birinci sınıf öğrencilerine daha başlangıçta bir kredilik Kaynak Tarama ve Rapor Yazma dersi verilmektedir. İleride öğretmenlik ve eğitim uzmanlığı

yapmaları düşünölen bu öğrencilerin ele alınan konudaki durumlarının ortaya çıkarılması araştırmanın önemini daha çok artırmaktadır.

Eğitim Bölümünün üç anabilim dalı ve sınıflarında 450 'ye yakın öğrenci bulunduğu halde ancak muhtelif sınıflarda 346 öğrenciye ulaşılarak anket uygulanabilmiştir. Anketi alan öğrencilerin bir tanesi sınıfını belirtmediği için anketi iptal edildiğinden 345 öğrencinin ankete verdikleri cevaplar üzerinde işlem yapılmıştır.

Sınıflara göre örnekleme giren öğrenci sayılara aşığıda Tablo 1'de görölmektedir.

TABLO I
Örnekleme Giren Öğrencilerin Sınıflara Dağılımı

Sınıflar		I	II	III	IV	Toplam
Cinsiyet	Kız	49	64	59	43	215
	Erkek	51	11	34	34	130
	Toplam	100	75	93	77	345

Öğrencilerin üniversiteye gelmeden önceki kaynak tarama ve rapor yazma konularındaki bilgi ve becerileriyle ön yaşantıları hakkında bilgiler ve mezun oldukları lise türü bulgular ve yorum kısmında (Tablo 2) verilmiştir. Böylelikle örnekleme teşkil eden denekler hakkında yeterli bilgiye sahip olunacağı düşünölmüştür.

Bilgi Toplama Aracı ve Uygulaması

Araştırma örneklemine giren öğrencilerin kaynak tarama ve rapor yazma bilgi ve beceri düzeyleri hakkında görüşlerini tesbit etmede bilgi toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Anketi hazırlamadan önce ele alınan araştırma konularının kuramsal ve pratik kaynakları hakkında yeterli bilgi sahibi olmak ve böylelikle aracın geçerliğini artırmak için kaynakçada verilen kaynaklardan, özellikle, Pauk (1962) ve Karasar (1984)'ın kaynak tarama, not tutma, rapor yazma, verimli çalışma yolları vb. konulardaki temel görüş ve esas fikirlerinden faydalanılmıştır.

Aracın araştırmanın amaç ve kapsamına uygun olarak geliştirilmesi için önce deneme mahiyetinde çeşitli sınıflardaki bir grup öğrenciye ön uygulaması yapılmış, ayrıca, araştırma ve yazma konularında tecrübeli öğretim üyelerinin de görüşleri sorulup düzeltilmeler yapıldıktan sonra anketin son şekli teksir edilerek uygulamaya hazır hale (ek 1) getirilmiştir.

Anket sorularına verilen cevapların nesnellliğini sağlamak için anketi cevaplayan öğrencilerin ankete isim yazmamaları, neyin olması gerektiğinden çok mevcut bilgi düzeylerinin ne olduğunun belirtilmesinin önemi üzerinde durulmuştur. Cevaplayıcılardan istenen kişisel bilgilerin hepsinin doğruluğunun kontrol edilmesindeki güçlükten dolayı sadece, sınıf, cinsiyet ve mezun oldukları liselerin türü hakkındaki bilgiler gözönünde tutulmuştur. Kişisel bilgiler hariç, ankette deneklerin cevaplandırılması beklenen 75 soru uzak ve yakın ilişkilerine göre kendi aralarında 0-7 arasında sekiz ayrı kategoride düzenlenerek kodlanmıştır. Bu kodlama, özellikle, an-

ketin kaynak tarama ve rapor yazmaya ilişkin ön bilgilerle halen mevcut yeterliklerin ortaya çıkarılması ve aralarındaki ilişkilerin görülebilmesi için birbiriyle ilgili soruların biraraya getirilerek alt kategoriler oluşturulmasına dikkat edilmiştir. Anketin son sorusu açık uçlu bir soru olup deneklerin anket sorularının dışında belirtmek istediklerini serbestçe yazmaları istenmiştir.

Hazırlanan anketin Eğitim Bilimleri Bölümünde uygulanması için Eğitim Fakültesi Dekanlığından gerekli onay (Ek 2) alındıktan sonra bölümde bulunan öğretim üyelerinden isteyenler ders yaptıkları on iki sınıfta bulunan gönüllü öğrenciler üzerinde anketi uygulamışlardır. Uygulayıcılar arasında birlik sağlanması için uygulama yönergesi uygulayıcılara önceden açıklanmıştır.

Asıl bilgi toplama aracı olarak kullanılan anketin eksik kalan kısımlarını tamamlamak veya ankette ortaya çıkan bulgulara güvenilir yorumlar getirebilmek için bölümdeki öğretim üyeleri, üniversite kütüphanesindeki görevliler ve anketi almayan öğrencilerin bazıları ile informal görüşmeler yapılarak araştırma konusundaki görüşleri de alınmıştır.

Bilgilerin Düzenlenmesi ve Analizi

Anketler uygulanıp toplandıktan sonra işaretlenen ve boş bırakılan kısımlar, yeniden gözden geçirilerek bilgilerin elde edilmesi, düzenlenmesi ve analiz edilerek sonuçların anlamlı bir hale getirilmesi için sıra ile aşağıdaki işlemler yapılmıştır:

(1) Anketi meydana getiren 75 sorunun herbirinin değişik şıklarına verilen cevapların frekans (f) ve yüzdeleri (%) önce sınıflar arasında fark gözetilmeksizin bütün sınıflara göre (Tablo 12) daha sonra da ayrı ayrı sınıflara göre düzenlenerek (Tablo 13-17) elde edilmiştir.

(2) Elde edilen bilgiler arasındaki ilişkiler yeniden gözden geçirilerek üç ana bölüme ve dokuz alt kategoriye ayrılmıştır. Bu alt kategoriler şunlardır;

A. Deneklere ait ön bilgiler:

1. Sınıf ve cinsiyete ait kişisel bilgiler.
2. Mezun olunan lise ve ön yaşantılar.
3. Önemli bazı çalışma alışkanlıkları.

B. Kaynak taramaya ilişkin beceriler:

1. Okuma becerileri.
2. Kütüphane kaynakları kullanabilme becerileri.
3. Not alma ve tutma becerileri.

C. Rapor yazmaya ilişkin beceriler:

1. Rapor yazmaya ilişkin ön bilgi ve beceriler.
2. Rapor yazmada biçime ilişkin bilgi ve beceriler.
3. Yazılı anlatım becerilerindeki yeterlikler.

(3) Her alt kategoriye ait soru seçeneklerine verilen cevapların frekans (f) ve yüzdeleri (%) her sınıf için ayrı ayrı tablolaştırılarak öğrencilerin çeşitli bilgi ve

becerilerine ait görüş düzeyleri daha belirgin bir hale getirilmiştir. Sayı ve tabloların kabarcıklığı önlemek için bu tablolar (Tablo 17-24) Ek 3'de verilmiştir.

(4) Anketteki sorulara verilen cevaplar olumludan olumsuz doğru düzey belirleyici olarak sıralanmış cevaplar olduklarından elde edilen frekansların sınıflar arasındaki bağımsızlık veya ilişkilerinin % 5 ($\alpha:0.05$) anlamlılık düzeyinde anlamlı olup olmadığını ve rapor yazma becerilerinde bir değişme görülüp görülmediğini anlamak için bilgisayardan faydalanarak X^2 (kaykare) testi yapılmış (Tablo 25) ve her ayrı kategorideki sorular ve sınıflar arasındaki düzeyleri bulgular bölümünde belirtilmiştir.

(5) Hazırlanan sorular Likert tipi dereceleme ölçeği türünde olduklarından her soruyu seçeneklerine göre sayılaştırmak için 1-10 arasında ağırlık verilerek sınıfların ve sınıf toplamlarının ağırlık ortalamaları (\bar{X}) bulunmuş, bu ortalamalardan elde edilen bilgilerle (a) alt kategoriler arasında ilişki, kaynak tarama ve rapor yazmadaki bilgi ve beceri düzeyleri (Tablo 11) belirlenmiştir.

(6) Elde edilen bulguların yorumlanmasına esas olabilecek yorum ölçütlerinin tesbiti için (Karasar, 1984, s. 263) verilen cevapların ağırlıklı yüzdeleri (0-40) arası zayıf, (41-60) arası orta, (61-75) arası ortanın üstünde, (76-90) arası iyi ve (91-100) arası çok iyi kabul edilerek sınıflar kendi içinde veya tüm grup olarak değerlendirilmiştir.

(7) Anketteki açık uçlu son soruya serbestçe verilen cevaplarla informal görüşmelerden elde edilen genellemelerden önemli olanları sonuç ve öneriler bölümünde belirtilmiştir.

(8) Ve nihayet, elde edilen bulgulara dayanılarak varılan sonuçlar özet olarak ortaya konmuş, üniversite öğrencilerinin kaynak tarama ve rapor yazma hususunda görülen önemli yetersizlikleri ayırt edilerek üniversite öğretim programlarının geliştirilmesinde gözönünde tutulacak çözüm önerileri teklif edilmiştir.

Araştırmada elde edilen bulgular yorumlanarak üçüncü bölümde ayrıntılarıyla açıklanmıştır.

III. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde örnekleme giren üniversite öğrencilerini özellikle (1) üniversiteye gelmeden önceki lise öğrenimleri sırasında kaynak tarama ve rapor yazma konusunda edindikleri ön bilgi ve yaşantıları, (2) okuma, kütüphane kaynaklarını kullanma, not alma ve tutma becerileri ile (3) yazılı anlatım, içerik ve biçim gibi rapor yazmaya ilişkin yeterli düzeylerine ait elde edilen bulgular ortaya konularak yorumlanacaktır.

Araştırmanın asıl konusunu teşkil eden yüksek öğrenim öğrencilerinin kaynak tarama ve rapor yazma bilgi ve becerileri bunları oluşturan birtakım alt kategori ve davranışlardan oluştuğu için her niteliğin tek tek irdelenip sınıflara göre dağılımları ile aralarındaki ilişkilerin iyice gözlenip değerlendirilmesi gerekir.

Ele alınan temel kategorilerle bunları meydana getiren alt bölümlere ait gözlem ve inceleme sonuçları aşağıda uygun bir sıra içinde verilmiştir.

A. Deneklere Ait Ön Bilgiler

Araştırmaya katılan Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümünün Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme, Eğitim Programları ve Öğretim, Eğitimde Psikolojik Hizmetler anabilim dallarında bulunan lisans öğrencilerini (1) sınıf, cinsiyet ve mezun oldukları lise türlerine, (2) mezun oldukları lisedeki kütüphane, kaynak tarama ve ödev yapma durumlarına, (3) kaynak tarama ve rapor yazmaya ilişkin halen sahip oldukları önemli bazı alışkanlıklarına ait anket sorularına verdikleri cevaplar ele alınan etkenler yönünden incelenerek onların kaynak tarama ve rapor yazma bilgi ve becerileri hakkında ön bilgiler elde edilmiştir. Ele alınan niteliklere ait ön yaşantuların bilinmesinin bu konudaki bilgi ve becerilerini belirleme ve yorumlamaya esas olabileceği düşünülmüştür.

Deneklere ait ön bilgi ve yaşantular yukarıda belirtilen üç alt kategoride ele alınarak çıkarılan sonuçlar sıra ile aşağıda verilmiştir.

1. Sınıf, Cinsiyet ve Mezun Olunan Lise Türü

Öğrencilerin öğrenim durum ve yaşantıları sınıfların akışı boyunca değişeceğinden, normal olarak, üniversite öğrencilerinin de akademik yönden başarılı olabilmelerinde kaynak tarama ve rapor yazmanın önemli rolü olacağı doğaldır. Öğrencilerin kız veya erkek oluşları farketmemekle beraber mezun olunan lise türü ve özellikle bu liselerde uygulanan öğretim programları öğrencilerin belli konulardaki bilgi ve beceri düzeylerini etkileyebilir.

Araştırma alanına giren öğrencilerin sınıf, cinsiyet ve mezun oldukları lise türü incelendiğinde (Tablo 2) Eğitim Bilimleri Bölümü öğrencilerinin çoğunluğunun (% 84) normal akademik liselerden mezun olduğu ve yarısından fazlasını da (% 62) kız öğrencilerin teşkil ettiği görülmektedir. Bu durum üniversiteye giren öğrencilerin tipik ortaöğretim sistemimizden gelen öğrencilerin genel durumunu açıklamakta ve yansıtmaktadır.

TABLO 2
Öğrencilerin Sınıf, Cinsiyet ve Mezun Oldukları Lise Türüne Göre Sınıflara Dağılımı

Cinsiyet-Lise	SINIFLAR	I		II		III		IV		TOPLAM		
		CEVAPLAR	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
2	Cinsiyet	Kız	49	49	64	85	59	63	43	56	215	62
		Erkek	51	51	11	15	34	37	34	44	131	38
		Boş	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
		Toplam	100	100	85	100	93	100	77	100	345	100
3	Mezun olunan Lise	Normal	85	85	65	87	72	77	68	88	290	84
		Meslek	9	9	9	12	9	10	5	6	32	09
		Diğerleri	3	3	1	1	12	13	3	4	19	05
		Boş	3	3	0	0	0	0	1	2	5	02
		Toplam	100	100	75	100	93	100	77	100	345	100

Cinsiyet ve mezun olunan lise türü ile öğrencilerin sınıflara dağılımlarında ele alınan değişkenler veya verilen kişisel bilgiler yönünden aralarında önemli bir fark olmadığı ($p>0.05$) görülmektedir.

2. Öğrencilerin Lise Öğrenimindeki Ön Yaşantıları

Öğrencilerin bir alt basamaktaki öğrenim düzeylerinden geçtikleri öğrenme bilgi ve becerilerinin (giriş davranışlarının) buldukları öğrenim düzeyindeki başarılarını etkilediği ötedenberi bilinmektedir. Üniversite öğrencilerinin kaynak tarama ve rapor yazma bilgi ve becerilerine ilişkin lise öğrenimindeki ön yaşantılarından ipuçları elde etmek için sorulan dört soruya öğrencilerin verdikleri cevaplar (Tablo 3) aşağı yukarı konuya ilişkin ön yaşantıları hakkında yeterli bilgiyi vermektedir.

TABLO 3
Öğrencilerin Mezun Oldukları Lisedeki Kütüphane, Kaynak Tarama ve Ödev Yapma Durumları

Soru No.	SORULAR	CEVAPLAR	SINIFLARIN GENEL OLARAK			
			\bar{X}	%	χ^2	$\infty = 0.05$
4	Lisede kütüphane olup olmadığı	(3) Evet (2) Hatırlıyorum	2.75	92	17.46	önemsiz
5	Varsa kütüphaneyi kullanma	(3) Arasına (2) Nadiren	2.51	50	28.52	önemsiz
6	Lisede iken yazılı ödev yapma	(4) Genellikle (3) Arasına	3.25	81	11.62	önemsiz
7	Kaynakları okumaya teşvik	(3) Arasına (2) Nadiren	2.78	70	26.57	* önemli

* $p < 0.05$ önemlilik düzeyi

Nitekim, Tablo 3'ten anlaşılacağı üzere üniversiteye gelmeden önce öğrencilerin (1) mezun oldukları liselerin çoğunluğunda (% 92) büyük veya küçük birer okul kütüphanesi bulunduğu; (2) bu kütüphanelerden ancak yarısının (% 50) arasına veya nadiren faydalandıkları; (3) çoğunun (% 81) arasına yazılı ödev ve incelemeler yapmaya ve (4) nadiren veya arasına (% 70) kütüphane kaynaklarını kullanmaya teşvik edildikleri anlaşılmaktadır. Kaynakları okumaya teşvik görmede 1., 2. ve 3. sınıflar arasında anlamlı bir fark olmadığı halde diğer sınıflara göre daha az teşvik (% 18) gördüklerini belirten 4. sınıf öğrencileri ($p < 0.05$) diğer sınıflardan daha bağımsız bir tepkide bulunmuşlardır. Bütün bunlara bakılarak liselerde kütüphane kaynaklarını kullandırmaya yönelik ödev/inceleme ödevleri verme, kaynakları tanıtmaya ve okumaya teşvik etme yönünden birçok tedbirlerin alınmasının gerekli olduğunu, arasına veya nadiren verildiği görülen bu tür öğrenim yaşantılarının her zaman ve genellikle verilmesinin gerekliliği bir kere daha ortaya çıkmaktadır.

3. Öğrencilerin Bazı Önemli Çalışma Alışkanlıkları

Bilgi ve becerilerin öğretilmesi kadar öğrencilerin önemli çalışma alışkanlık ve tutumlarına sahip olması için okullar elinden geleni yapmalıdır. Aşağıda Tablo 4 ve Ek Tablo 18'de görüldüğü gibi tipik birkaç çalışma alışkanlığı yönünden incelendiğinde:

Soru No.	SORULAR	CEVAPLAR	SINIFLARIN GENEL OLARAK			
			\bar{X}	%	χ^2	$\infty = 0.05$
43	Çalışma planına sahip olma	(2) Evet (1) Yok	1.30	65	7.57	önemsiz
44	Çalışma planına uyma	(2) Arasıra (1) Uymam	1.08	36	7.42	önemsiz
46	Ödevleri hazırlama şekli	(5) Kaynak tar.	4.08	68	10.29	önemsiz
47	Çalışırken müzik dinleme	(4) Genellikle (3) Nadiren	2.30	58	16.44	önemsiz
48	Dikkatini dağıtmadan çalışma	(1) Genellikle (2) Arasıra	3.52	70	15.52	önemsiz
53	Ders dinlemekten sıkılma	(4) Evet (3) Bazen	1.96	57	7.50	önemsiz

(1) anket sorularına cevap veren öğrencilerin ancak (% 32)'sinin haftalık bir çalışma planına sahip oldukları, büyük bir çoğunluğun ise (% 66) böyle bir çalışma planı olmadığı, bu yönden sınıflar arasında fark gözetmeksizin genelde öğrencilerin ortanın altında (% 35) bir başarı düzeyine erişmiş oldukları;

(2) çalışma planı olduklarını belirten öğrencilerin pek azı (% 19) çalışma planlarına her zaman uyarken, (% 47)'sinin arasıra veya hemen hemen hiç uymadıkları belki de bu yüzden büyük bir kısmının (% 47) her soruya cevap vermek istemedikleri;

öğrencilerin ders çalışırken veya ödevlerini yaparken dikkatlerini bir konu üzerinde toplayarak (temerküz gücü) çalışmalarını ile okul başarıları arasında bir ilişki olduğu bilinmektedir. Bu araştırmada hemen hemen bütün sınıflardaki öğrencilerin çoğunluğunun genellikle (% 33) veya nadiren (% 41) TV, radyo, teyp vb. araçlardan müzik dinledikleri, bununla birlikte,

(4) gene de çoğunluğun (% 70) dikkatini dağıtmadan ödevlerini yapıp çalışmalarını sürdürdüklerini belirtmelerinin bir çelişki gibi gözüktüğü;

(5) özellikle derslerle ilgili yazılı ödevlerini hazırlamada hangi yollara başvurdukları sorulduğunda cevapların çeşitli olmasına rağmen öğrenciler daha çok

yazılı kaynakları tarama (% 48), not tutma ve alma (% 18), ödevleri birkaç kere yeniden yazma (% 13) yoluna başvurdıklarını belirtmişlerdir. Bu gözlemler genellikle öğrencilerin ödevlerini yapmada iyi yollara başvurdıklarını;

(6) Öbür taraftan, "ders dinlemekten sıkılıyor musunuz?" sorusuna bütün sınıftaki öğrencilerin (% 81)'nin ders dinlemekten sıkıldıklarını, ancak pek azının (% 10) rahatlıkla derslerini dinlediklerini belirtmektedirler. Bunun öğretim ilke ve yöntemlerini seçme ve uygulama yönünden üzerinde durulması gerekli önemli bir konu olduğu gözükmektedir.

Buraya kadar ortaya konan bilgilerin ışığında özetle diyebiliriz ki, üniversite öğrencileri üniversiteye girmeden önceki lise öğrenimleri sırasında kaynak tarama ve rapor yazma konusunda teşvik edilip önemli ön yaşantılara sahip oldukları liselerin hemen hepsinde kütüphane bulunduğu, ancak, eğitimin bu hedefine vardırıcı esas şartlarından birisi olan yeterli düzeyde önemli bazı ders çalışma alışkanlıklarına sahip değillerdir.

Program geliştirme çalışmalarında gözönünde tutulabilecek bu ön bilgilerin yanısıra, önce, öğrencilerin kaynak tarama ile ilgili bilgi ve beceri düzeylerinin ne olduğunu açığa çıkarmada önemli faydalar görülmektedir.

B. Kaynak Taramaya İlişkin Bilgi ve Beceriler

Kaynak tarama bilgi ve becerileri daha çok (1) okuma, (2) kütüphane kaynaklarını kullanma, (3) okuduklarından not alma ve taranıp elde edilen bilgi ve notları doğru ve düzgün bir halde düzenleme vb. davranışlardan meydana gelen bir bilgi ve beceriler örüntüsüdür. Rapor yazma davranışı, kaynak tarama becerilerinin önceden veya birlikte kazanılmasını gerektirir. Okullarda öğrencilerin herşeyden önce okuma, okuduğunu anlama, not alma ve yazılı kaynakları bulup onlardan faydalanma bilgi ve becerilerini elde etmeleri zorunluluğu vardır.

Bu nedenle, araştırmanın asıl amacına uygun olarak öğrencilerin (1) okuma, (2) kütüphane kaynaklarını kullanma ve (3) not alma ve tutma gibi üç kategoride bilgi ve beceri düzeylerine ilişkin 36 soruya verdikleri cevaplardan elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

1. Öğrencilerin Okuma Becerileri

Tablo 5 ve ek Tablo 19 ile 1., 2., 3., ve 4. sınıflarda bulunan öğrencilerin verdikleri cevaplar arasındaki farkların anlamlı olup olmadığını gösteren (X^2) kaykare tablosunun (ek tablo 5) incelenmesi sonunda öğrenciler:

(1) Bütün sınıflarda derslerin dışında dersleriyle ilişkili veya ilişkisiz istediği yazılı kaynakları okumaya genellikle (% 32), arasıra (% 40) ve her zaman (% 10) zaman bulduklarını, bunun ise onlar için (% 69) düzeyinde başarılı olduklarını;

(2) Aynı şekilde, yeterli zaman bulabildiklerinden ders konuları ile ders kitabından başka kitapları okumaya arasıra (% 45) zaman buldukları ve orta derecede (% 62) başarılı olduklarını;

TABLO 5
Öğrencilerin Okuma Becerilerine İlişkin Başarı Düzeyleri

Soru No.	SORULAR	CEVAPLAR	SINIFLARIN GENEL OLARAK			
			\bar{X}	%	χ^2	$\infty = 0.05$
11	Ders dışı okumaya zaman bulma	(4) Genellikle (3) Arasıra	3.44	69	15.35	önemsiz
12	Ders kitabına okuma	(4) Genellikle (3) Arasıra	3.90	78	16.17	önemsiz
13	Derslerle ilgili kitapları okuma	(4) Genellikle (3) Arasıra	3.10	62	8.90	önemsiz
14	Okuma hızı	(4) Hızlı (3) Orta	3.28	82	6.58	önemsiz
15	Okunarı tekrar okuma	(3) Arasıra (2) Nadiren	2.80	79	16.64	önemsiz
16	Okurken sözlük kullanma	(2) Gerktiğinde (1) Hayır	1.54	51	29.76	* önemli
17	Sözlük kullanmaya lüzum görme	(2) Gerektiğinde (1) Hayır	1.77	59	29.58	* önemli
24	Sözlük ve imla kılavuzuna sahip olma	(3) Sözlük var (2) Kılavuz var	2.83	71	18.78	önemsiz
36	Ders kitaplarını zamanında temin etme	(2) Evet (1) Hayır	1.39	70	10.10	önemsiz
40	Kitaplarda okunan kısımlar	(4) Hepsini (3) İçindekiler	3.74	94	4.98	* önemli
41	Önemli kısımları işaretleme	(3) Genellikle	3.01	75	22.26	* önemli
42	Kaynakları önceden okuma	(3) Evet (2) Kısmen	2.88	75	22.26	önemsiz
43	Tartışmada kaynak kullanma	(3) Evet (2) Kısmen	2.23	70	5.28	önemsiz

* $p < 0.056$ sınıflar arası önemlilik düzeyi

(3) derslerle ilgili konular için kendi ders kitaplarını okumaya ise genellikle daha çok (% 48) ve her zaman (% 26) zaman bulduklarını böylelikle, ders kitabının diğer kaynaklara göre daha ağır bastığını;

(4) okuma becerilerinde başarılı olma ile çeşitli yazılı kaynakları başarılı bir şekilde kullanma ve not alma becerileri arasında ilişki olacağı düşünülürse hızlı ve

anamlı okuma, okurken not alma, sözlük kullanma, önemli kısımları, anafikri bulma bilgi ve becerilerinin edinilmesi önem kazanmaktadır. Anamlı okumada (comprehension) önemli olan "okuma hızı" konusunda öğrencilerin büyük çoğunluğu (% 59) "orta", (% 35)'nin de hızlı düzeyde okuduklarını,

(5) yarısının (% 48) arasına ve (% 18)'ninde nadiren veya ikisi arasında (% 70) bir düzeyde önce okuduklarını daha iyi anlamak için tekrar okuyarak tekrarladıklarını;

(6) önemli kelime ve kavramların okurken daha iyi anlaşılması için sözlük kullanıp kullanmadıkları sorulduğunda verilen cevabın "gerektiğinde" (% 44) ve "hayır" (% 50) arasında değiştiği, üstelik sınıfların birbirinden bağımsız ($p > 0.05$) cevaplar verdiğini;

(7) aynı şekilde, okurken Türkçe sözlük kullanmaya lüzum görüp görmedikleri konusunda özellikle birinci sınıflarla diğer üst sınıflar arasında farklar olduğu, sınıflar yükseldikçe buna lüzum görmediklerini;

(8) yarıya yakının (% 47) hem sözlüğe, hem de imlâ kılavuzuna sahip olduğunu belirtmesine rağmen, "ikisi de yok" diyenler grubun ancak (% 24)'ünü teşkil ettiğini;

(9) özellikle birinci ve dördüncü sınıflar arasındaki farka rağmen, kitabın önsöz (% 15), giriş (% 19), içindekiler (% 27) kısımları okunduğu halde grubun (% 39) hemen hepsini okumada (% 94) birleşmekte olduklarını,

(10) gene sınıflar arasındaki önemli farka rağmen okudukları metinleri sınıf düzeyi yükseldikçe genellikle (% 42) ve her zaman (% 33) işaretlediklerini;

(11) okumak için ancak yarısının (% 52) tavsiye edilen ders kitaplarını zamanında temin ettiklerini;

(12) arasına (% 43) ve nadiren (% 27) dersleriyle ilgili kaynakları önceden bulup okuduklarını, beklenenin tersine ilk sınıflarda verilen kaynakları daha çok okumaya yöneldikleri ($p < 0.05$) ve,

(13) aynı tarzda sınıflar arasındaki farklı görüşe rağmen yarısının (% 51) kısmen ve (% 38)'inin de okudukları kaynaklardan yararlanarak sınıflardaki tartışmalara daha iyi bir şekilde katıldıklarını belirtmişlerdir.

Öğrencilerin okumadaki beceri düzeyleri hakkında genel bilgi sahibi olduktan sonra sıra onların bu becerilerini özellikle kütüphane kaynaklarını kullanmadaki yeterliklerini ortaya çıkarmaya gelmektedir. Çünkü, genelde kütüphanelerden, özellikle, okul kütüphanelerinden yeterince faydalanmanın öğrencilerin okul başarılarını artıracığı şüphesizdir.

2. Kütüphane Kaynaklarından Faydalanma

Diğer birçok üniversitelerin aksine, Hacettepe Üniversitesi Beytepe Kampüsünde bulunan Fen, Mühendislik ve Eğitim Fakültesi dahil birçok Sosyal Bilimlere yönelik Fakültelerdeki öğrenciler için bir merkez kütüphanesi geliştirilmiştir. Çoğunlukla İngilizce yazılı kaynaklara sahip olan kütüphaneden öğrencilerin

yeterince faydalanmaları beklenmektedir. Son iki yılda bütün birinci sınıf öğrencilerine okutulan bir kredilik "Kaynak Tarama ve Rapor Yazma" dersinin bu beklentiyi kısmen de olsa gerçekleştirebileceğine inanılmaktadır.

TABLO 6
Öğrencilerin Kütüphane Kaynaklarını Kullanmadaki Başarı Düzeyleri

Soru No.	SORULAR	CEVAPLAR	SINIFLARIN GENEL OLARAK			
			\bar{X}	%	χ^2	$\alpha = 0.05$
8	Ders kitaplarını saklama	(3) Evet (2) Kısmen	2.50	83	18.61	önemsiz
9	Kullanılan kütüphane sayısı	(3) Birkaç tane (2) Bir tane	2.61	65	14.79	önemsiz
10	Evde kitaplık olması	(3) Evet (2) Planlıyorum	2.58	86	18.13	önemsiz
18	Kütüphaneye gitme amacı	(4) Hemen hepsi (3) Ders çalışma	3.83	77	28.46	* önemli
19	Kütüphaneye gitme sıklığı	(3) Arasıra (2) Nadiren	2.92	73	11.02	önemsiz
20	Kütüphane kataloglarını kullanma	(3) Biliyorum (2) İyi bilmiyorum	2.38	79	7.13	önemsiz
21	Kütüphanede en çok kullanılan bölüm	(4) Kitaplar (3) Müracaat	3.52	88	8.35	önemsiz
22	Kütüphane oryantasyonuna katılma	(2) Bilmiyorum (1) Hayır	1.57	52	58.35	* önemli
23	Kütüphaneye gitmeyi engelleyen etken	(4) Derslerim yetişiyor (3) Çok meşgulüm	3.76	63	15.23	önemsiz
37	Ansiklopedilerin farkında olma	(2) Evet (1) Hayır	1.41	47	1.48	önemsiz
38	Ansiklopedilerden faydalanma	(2) Bazen (1) Hayır	1.43	48	6.83	önemsiz

* $p < 0.05$ sınıflar arasında önemlilik düzeyi

Tablo 6 ve Ek Tablo 20'de özetlenen verilere göre Eğitim Bilimleri Bölümünde bulunan lisans öğrencileri:

(1) Kullandıkları ders kitaplarını kısmen de olsa sakladıklarını (% 83) ve bunların kendi kitaplıklarında önemli yer tutacağını belirtmektedirler. Ödev yapma da bu kitaplardan faydalanacaklarını umut etmektedirler.

(2) Şimdiye kadar ancak bir veya birkaç kütüphaneden yararlandıklarını (% 65) ortaya koymaktadırlar.

(3) Çoğunlukla evlerinde kitaplıkları olduğunu (% 70) ve olmayanlarında kitaplık kurmayı (% 19) planladıklarını belirtmişlerdir. Böylelikle, ekseriyet (% 86) kişisel aile kitaplığının öğrenmedeki rolüne inanmış görünmektedir.

(4) Kütüphane kaynaklarından faydalanmayı en önemli amaç olarak belirttikleri (% 33) ve ders çalışmak, fotokopi yapmak vb. nedenlerle de kütüphaneye gittiklerini bunların "hepsi"nin amaçları arasında olduğu görüşüne (% 43) sahiptirler. Üçüncü sınıf öğrencileri daha çok kaynaklardan faydalanmayı (% 43) tercih ettikleri halde son sınıf öğrencilerinin amaçları oldukça değişiktir.

(5) Kütüphaneye gitme sıklığı yönünden kütüphaneye çok sık gitme yerine (% 12), arasıra (% 70) ve (% 16)'sı da nadiren gittiklerini belirtmişlerdir. Kütüphaneye giderek kütüphaneye gitme sıklığından sınıflar arasında önemli bir fark gözükmemektedir.

(6) Kütüphane kaynaklarını en iyi kullanma aracı olan kütüphane kataloglarını kullanma yeterliği yönünden yarısından fazlası katalogları kullanmayı bildiklerini, (% 29)'u da kullanmayı iyi bilmediklerini belirtmişlerdir. İkinci ve üçüncü sınıflar, birinci ve dördüncü sınıflara göre katalogları daha iyi kullanabilir görünümü vermektedirler.

(7) En çok kütüphanenin kitaplar bölümünü (% 79), arkasından da müracaat bölümünü (% 09) kullanmaktadırlar. Çünkü,

(8) Kütüphane ve bölümleri ile verilen kütüphane hizmetlerini tanıtmaya yönelik kütüphane oryantasyonlarına katılmadıklarını (% 51), hatta en acısı (% 32) kadarı da böyle bir oryantasyondan haberleri olmadıklarını vurgulamaktadırlar. Belki de bu yüzden öğrenciler kütüphanenin bütün bölümlerinden yeterince faydalanamamaktadırlar. Birinci ve ikinci sınıflarla üçüncü ve dördüncü sınıflar arasındaki farkın önemli oluşu, ilk iki sınıfın kaynak tarama dersini almış olmalarından olabilir.

(9) Kütüphaneye gitmeyi engelleyen etkenler arasında "derslerim çok" (% 28) ve "çok meşgulüm" (% 18) nedenlerini en çok ileri sürdükleri nedenler olarak görmektedirler.

(10) Genellikle (% 84) kütüphanedeki çeşitli konulardaki ansiklopedilerin farkındadırlar ve ancak "bazen" (% 51) bu ansiklopedilerden faydalanmaya yönelmektedirler. Öğrencilerin önemli bir kısmı da (% 31) hiç faydalanmadıklarını belirtirken sadece (% 17)'sinin bu ve benzere müracaat kitaplarından faydalanmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir.

Görüldüğü gibi büyük emek ve masraflarla kurulup öğrenmede önemli rolü olan kütüphanelerin öğrenciler tarafından daha etkili ve verimli olarak kullanılmasının gerekliliği bir kere daha ortaya konmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin kaynak tarama davranışları ile çok yakından ilgisi olduğu kabul edilen okuma becerileri ve kütüphane kaynaklarını kullanma düzeyleri hakkında bilgi edindikten sonra sıra öğrencilerin gene kaynak tarama becerileri arasında önemli yeri olan not tutma ve not alma bilgi becerilerini tesbit etmeye gelmektedir.

KAYNAKLAR

Alaylıoğlu, Ruşen. A. Ferhan Oğuzkan. **Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü: İstanbul: İnkilap ve Aka, 1974.**

Algan, Feyza. "Akılcıca çalışmanın püf noktaları", **Hürriyet**, (21 Eylül 1987), Kelebek Eki. s. 3.

Alicıgüzel, İzzettin. **İlk ve Orta Dereceli Okullarda Öğretim.** İstanbul: İnkilap ve Aka, 1979. s. 291-295.

Aybaş, O. Tekin. "Enformasyonun Gelişmedeki Rolü", **Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni.** 2 (1987). s. 65.

Aydın, Mustafa. **Eğitim Yönetimi Ders Notları** Ankara: İM Yayınları, 1986.

Baymur, Feriha. **Genel Psikoloji.** Ankara: Hamle Matbaası, 1960.

Binbaşıoğlu, Cavit. **Eğitim Psikolojisi.** (5. Basım) Ankara: Binbaşıoğlu yayınevi, 1982.

Bloom, Benjamin S. **İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme.** (Çeviren: Durmuş Ali Özçelik) Ankara: M.E.B. 1979.

Coon, Denis. **İntroduction to Psychology** St. Paul, Minnesota; West Publishing Co, 1980.

Çilenti, Kamuran. **Fen Eğitimi Teknolojisi.** Ankara: Kadioğlu Matbaası, 1985.

Demirtaş, Abdullah. "Okuyucu Kitap ve Yazar Üstüne" **Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni.** (TKDB) 34.2. (1985) s. 141-143.

Demirtaş, Abdullah. **Kütüphanecilikte Modern Gelişmeler** **Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni** (TKDB) 35.2. (1986) s. 28-31.

Fidan, Nurettin. **Okulda Öğrenme ve Öğretme,** Ankara: Kadioğlu Matbaası, 1986.

Ertürk, H. Selâhatin. **Türkiye'de Bazı Eğitim Sorunları,** Ankara: Yelkentepe Yayınları, No: 9 1968.

Garret, Henry E. **Psikolojiye Giriş.** (Çeviren: Feyzi Ertem, Remzi Öncül) İstanbul: M.E.B. Basımevi, 1963.

Göktürk, Ülker. "Öğrenciler Öğrenmeyi Bilmiyor" **Cumhuriyet**, (27 Şubat, 1988. s. 6).

Güneş İstahbarat Servisi, "Adaylara On Öğüt" **Güneş**, (7 Şubat, 1988) s. 2.

Kaptan, Saim. **Bilimsel Araştırma Teknikleri ve İstatistik Yöntemleri,** Ankara: Bilim Yayınları, 1986.

Karasar, Niyazi. **Araştırmalarda Rapor Hazırlama.** (4. Baskı) Ankara: Hacettepe Taş Kitapçılık LTD. Şti. 1984.

Karasar, Niyazi. **Bilimsel Araştırma Yöntemleri: Kavramlar, İlkeler ve Teknikler,** (2. Baskı), Ankara: Hacettepe-Taş, 1984.

Kavcar, Cahit "Düzenli Yazmanın Önemi ve Yolları" **Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi,** Cilt: 16, Sayı: 2, 1983, s. 113-123.

- Keleş, Ruşen. **Toplum Bilimlerinde Araştırma ve Yöntem**, Ankara: TOAİE, Sevinç Matbaası, 1976. Yayın No: 152. s. 149-179.
- Kısakürek, Mehmet A. **Sınıf Atmosferinin Öğrenci Başarısına Etkisi**, AÜEFY. No. 144, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1985.
- Kulaksızoğlu, Leyla. **Öğrencilerin Çalışma Alışkanlıkları ve Tutumları**, Ankara: AÜEFY. No: 153, 1987.
- Lawton, D. "The Evaluation of Curriculum Content", **Curricula and Life Long Education**, Paris: Unesco, 1981. s. 181-206.
- Milli Eğitim Bakanlığı, **İlkokul Programı**, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1968.
- M.E.G.S.B. **Türkçe Eğitimi ve Öğretim Klavuzu**, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1985.
- Okan, Kenan. **Eğitim Teknolojisi**. Ankara: Okan Yayınları, 1983.
- Özçelik, Durmuş Ali. **Eğitim Programları ve Öğretim**. Ankara: ÖSYM, Eğitim Yayınları 8, 1987.
- Özdemir, Emin. **Ankara Binyazar. Yazmak Sanatı**. İstanbul: Varlık Yayınları, 1969.
- Pauk, Walter. **How to Study in College**. Boston: Houghton Mifflin Co., 1962.
- Paykoç, Fersun. "Sosyal Bilimler İçin Gerekli Beceriler ve Ölçme Amaçlı Öğretim Üzerine Bazı Gözlemler". **İnsan Bilimleri Dergisi**. V/2, 1986, s. 51-79.
- Peser, Zeki. "Verimli Çalışma Yollarını Geliştirme" **Çağdaş Eğitim**, 4 (Aralık 1979). s. 11-15.
- Tezcan, Mahmut. "Okulda Başarısızlık ve Önlemleri" **Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 1984, Cilt A. Sayı 1, 2. s. 383-388.
- Turgut, H. "Öğrencilerde Başarısızlık Nedenleri" **Yaşadıkça Eğitim**, (3 Nisan 1987). s. 23-24.
- Turgut, M. Fuat. **Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Metodları**, Ankara: Saydam Matbaası, 1987.
- Türk Dil Kurumu. **Eğitim Terimleri Sözlüğü**, Ankara: A.Ü. Basımevi, 1981.

* Devamı gelececek sayıdadır.